

.....

СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА В ІДЕЯХ
І ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ

УДК 316.774:[027(100):821.161.2]]"364"(045)

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTR.2024.48.111-125>**Ковальчук І.В.**

ORCID: 0000-0002-4740-4139

**КНИГА ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ
В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Анотація. Статтю присвячено аналізу місця і ролі книги в системі соціальної комунікації, що розгортається на міждержавному рівні в умовах війни на прикладі гуманітарного проєкту "Українська книжкова полицка", ініційованого Першою Леді України Оленою Зеленською. Метою статті є розглянути книгу як соціально-комунікативний феномен, отримати розуміння як відбувається соціальна комунікація на міждержавному рівні та схарактеризувати елементи такої комунікації, дотримуючись комунікаційної моделі Лассвелла. У статті розглядаються елементи та учасники комунікації з огляду на бібліотечні проєкти, та описуються її основні риси на інституційному рівні. Проєкт "Українська книжкова полицка" надає переконливі дані для проведення дослідження, оскільки він зібрав понад 47 000 книг українською мовою та в перекладах, і 190 українських книжкових полицок відкрито в 46 країнах світу. Наводяться статистичні дані по 22 країнах, в які вимушено переїхали українці через російську агресію. Аналізуються мотиви української держави розгортати і підтримувати комунікацію про українську літературу в умовах екзистенційних викликів. Названо склад комунікаторів, два типи реципієнтів комунікації, а саме зарубіжні політичні й інтелектуальні еліти та мільйони громадян України, переважно жінки та діти, які вимушено стали біженцями. Доведено, що книга стає каналом комунікації та її повідомленням. Український досвід демонструє, що збір книжок, організація бібліотек та книжкових полицок може бути результатом приватних та волонтерських ініціатив. Полиці створюються не лише в національних та університетських бібліотеках, але і в місцях, де часто перебувають українці: у кав'ярнях, інформаційних центрах, місцях тимчасового розміщення для біженців, на мовних курсах та програмах інтеграції, на приватних підприємствах і в культурно-громадських місцях. Зроблено припущення, що гуманітарні

літературні та бібліотечні проєкти можуть стати освітньою активністю, запропонувати читачам осмислення війни та миру та зробити внесок у процес формування та об'єднання нації.

Ключові слова: соціальна комунікація, російсько-українська війна, українські книги, бібліотечний проєкт, комунікаційна модель Лассвелла.

Інформація про автора: Ковальчук Ірина Валеріївна – кандидат філологічних наук; дослідник проєкту "Imaginative Literature and Social Trust, 1990-2025", Школа Англійської мови, Драми та Кіно, Університетський Коледж Дубліну, Ірландія.

Електронна адреса: irkov@hotmail.com; iryna.kovalchuk@ucd.ie

Iryna V. Kovalchuk
ORCID: 0000-0002-4740-4139

BOOKS AS AN ELEMENT OF SOCIAL COMMUNICATION IN RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract. *The article analyzes the role of books in social communication that is conducted at the interstate level at the wartime, taking as an example the humanitarian project "Ukrainian Bookshelf" initiated by Olena Zelenska, the First Lady of Ukraine. The aim of the article is to describe a book as a social-communicative phenomenon, outline how social communication occurs at the interstate level, and to characterize the elements of such communication according to Lasswell's model of communication. The article examines the elements and participants of communication about library projects, describing its main features at the institutional level. The project "Ukrainian Bookshelf" provides convincing data for the research as it has collected over 47,000 books in Ukrainian and translations and 190 Ukrainian bookshelves have been opened in 46 countries worldwide. Statistical data are provided for 22 countries where Ukrainians have been forced to relocate due to Russian aggression. The article examines the motivation of the Ukrainian state to deploy and support communication about Ukrainian literature in the situation when it faces existential challenges. The article describes the communicator and two types of communication recipients, namely foreign political and intellectual elites as well as millions of Ukrainian citizens, mostly women and children, who have become refugees. It is proved that the book becomes a channel of communication and its message. Ukrainian experience shows that books collection, organization of libraries, and arrangement of bookshelves can be the result of private and volunteer initiatives. Shelves are created not only in national and university libraries but also in places frequently visited by Ukrainians: cafes, information centers, temporary accommodation*

.....
facilities for refugees, language courses, integration programs, private enterprises, and cultural and community spaces. It is assumed that humanitarian literary and library projects can become educational activism, offer readers a reflection on war and peace, and contribute to the formation and strengthening of the nation unity.

Keywords: *social communication, Russian-Ukrainian war, Ukrainian books, library project, Lasswell's model of communication.*

Information about the author: *Iryna Kovalchuk – PhD in Philology, Researcher at the project "Imaginative Literature and Social Trust, 1990-2025", School of English, Drama and Film, UCD, Ireland*

E-mail: *irkov@hotmail.com; iryna.kovalchuk@ucd.ie*

Комунікація – це масштабне та багатозначне явище, яке лежить в основі життя суспільства. Сучасне суспільство формує і використовує розгалужену систему зв'язку, обробки та передачі різних видів повідомлень, а соціальна комунікація забезпечує зв'язок між поколіннями, накопичення і передачу соціального досвіду, його збагачення та трансляцію культури. Важливо розглянути культурний контекст, в якому розгортається соціальна комунікація навколо гуманітарних літературних та бібліотечних проєктів та охарактеризувати складові елементи комунікативного процесу в умовах, коли країна стикається з екзистенційними викликами через військові дії. Окрім того, варто зафіксувати зміну ролі літературного твору та книги в системі соціальної комунікації з витвору, який є продуктом індивідуальної роботи автора, на культурне надбання суспільства, що є носієм суспільної свідомості та символом національної ідентичності. І прослідкувати, як книга стає матеріальним символом гуманітарного та культурного співробітництва між державами та важливим повідомленням для реципієнтів за межами країни її походження.

Сучасна наука розглядає соціальну комунікацію з різних точок зору. У теоретичних дослідженнях соціальна комунікація розглядається або як дія, тобто односторонній процес передачі сигналів без здійснення зворотного зв'язку, або як взаємодія, тобто двосторонній процес обміну інформацією, або як комунікативний процес, в якому комуніканти послідовно і неперервно виступають в ролі джерела і отримувача інформації.

Визначення поняття комунікації численні, але, як правило, обмежені тими чи іншими контекстуальними рамками. О. Селіванова підкреслює невід'ємність комунікації в процесі здійснення всіх видів соціальної діяльності, зазначаючи, що вона "сприяє соціалізації особистостей, акумулює суспільний досвід і транслює його від покоління до покоління, зберігає культуру, служить чинником цивілізаційної, історичної та групової ідентифікації" [3, с. 243]. Сучасні комунікації в глобальному світі стали помітними не лише як засіб локальної міжособистісної або інституціональної взаємодії, але й як об'єднуюче середовище, в якому реалізується цілісність людини та суспільства. Властивість комунікаційних технологій виходити за межі локальної взаємодії та підтримувати зв'язок між людьми, які змінюють місце проживання, стає в нагоді особливо в обставинах, коли мільйони людей вимушені переїжджати чи емігрувати в інші країни. Україна на сучасному етапі показує приклад побудови соціальних комунікації на глобальному рівні через просування літературних та бібліотечних проєктів.

Протягом багатьох віків змінюється не лише форма та зміст книги, але й її соціальна роль і суспільне відношення до неї. Спроби осмислити соціальну роль і функції книги робилися давно. Авторська та читацька діяльність в структурі соціальної комунікації досліджувалися в літературознавчих працях Р. Барта, Ю. Лотмана, М. Маклюєна, М. Фуко та У. Еко. Часто книга ототожнювалась з літературним твором чи текстом. У постмодерністських концепціях були поставлені під сумнів ідеї смислу, автора, а потім і читача. На початку 20 ст. домінував погляд на книгу як на "засіб" для зберігання та передачі інформації чи "знаряддя" спілкування між людьми.

Друга половина 20 ст. стала часом випробування для традиційного розуміння книги, як форми. На особливу увагу заслуговують дослідження, проведені в межах загальної теорії комунікації, теорії літератури, культурології, семіотики. Тенденцією стала увага до матеріальної складової. Визначною стала теорія М. Маклюєна, який вважав, що виникнення нових

.....

засобів комунікації викликає соціальні зміни, тобто засіб комунікації вже є повідомленням, незалежно від змістовної складової тієї інформації, носіями якої воно є [6]. Таким чином, засоби комунікації впливають на форму соціальної комунікації та визначають її змістову та ціннісну парадигму.

Пропозицію розглядати книгу як комунікативний канал висловлювала в своїх роботах книгознавець і документознавець Г. Швецова-Водка. З точки зору комунікаційно-інформаційного підходу, який вона використовувала, книга є документом, опублікованим, виданим або депонованим, наданим для громадського використання через книжкову торгівлю та бібліотеки [4]. Про соціально-комунікативну природу книги в своїх працях писали В. Маркова [2], О. Онищенко, Л. Дубровіна [1], звертаючи увагу на розширення комунікативних функцій книги в сучасному суспільстві в умовах розвитку інформаційних технологій. Важливо, що комунікації зростають кількісно, але, головне, вони стають засобом і специфічним простором виявлення якісної єдності нації та сучасного світу в умовах активної міграції та активної взаємодії переміщених та постійно проживаючих на тій чи іншій території контингентів населення.

Мета статті – розглянути місце і роль книги в системі соціальної комунікації, застосувавши лінійну комунікативну модель Гарольда Ласвелла, на прикладі гуманітарного проекту "Українська Книжкова Поличка", ініційованого Першою Леді України Оленою Зеленською. Важливим завданням є підкреслити суспільний характер та макросоціальний масштаб комунікації, темою якої є літературний доробок нації, що розгортається на міждержавному рівні в умовах війни.

У червні 2022 року офіційний веб-сайт Офісу Президента України оголосив перші результати гуманітарного проекту "Українська книжкова поличка", ініційованого О. Зеленською, Першою леді України. Перша леді підкреслила, що під час війни зросла потреба у книгах. О. Зеленська наголосила, що ті українці, які були змушені залишити Україну і вирушити закордон, матимуть змогу взяти книгу рідною мовою для себе чи своїх дітей і "...відчути, що Батьківщина – близько. На

відстані книги!² Ця заява стала чітким повідомленням про те, що книги створюють певний культурний зв'язок між людьми та місцями через простір і час. Проєкт, який в мирні часи задумувався як клуби культурного обміну для тих, хто хоче більше дізнатися про Україну та її літературу, став комунікативним містком між громадянами України та державою, та між державами у світовому масштабі.

Проєкт з'явився перед початком повномасштабної війни з росією зі значною інституційною підтримкою Міністерства закордонних справ України, Міністерства культури та інформаційної політики України та Українського Книжкового Інституту. Таким чином, комунікатором, згідно з моделлю Лассвела [5, с.37], є група державних установ, які спільно представляють інтереси держави. Безпосередньо комунікацію здійснює представник комунікатора, а саме О. Зеленська.

Початковою метою проєкту було привозити українські книжки до бібліотек різних країн і, таким чином, популяризувати українську літературу у світі та розвивати культурні зв'язки між країнами. Однак поточна ситуація внесла корективи у цільові завдання. Коли весь світ дізнається про Україну зі щоденних новин, місією проєкту стає розповідь про країну з інших джерел: з наукових праць і книг, та підтримка іміджу України як європейської країни з надзвичайним інтелектуальним потенціалом та багатою культурою. В такому культурному та політичному контексті постає питання, чи книга є предметом передачі, каналом комунікації чи самим повідомленням. Перша функція не викликає сумнівів. Книги як артефакт, як матеріальне вираження культурного доробку в межах проєкту передаються до закордонних бібліотек. Щодо каналу комунікації, видається можливим вважати книгу спроможною виконувати таку функцію, оскільки комунікант (держава та офіційні установи) здійснюють трансляцію своїх повідомлень через книги, які подають інформацію у письмовій формі. Тут доречно проаналізувати, які саме книжки

² Олена Зеленська. URL: <https://t.me/s/FirstLadyOfUkraine?after=803> (дата звернення: 02.03.2023).

доправляють в бібліотеки закордон, і де саме відкриваються українські книжкові полицки.

Перші українські книжкові полицки з'явилися в Австрії, Латвії, Нідерландах та Франції. Потім проєкт був запущений в Естонії, Литві, Словаччині, Туреччині, Чехії та Швеції. В Литві українська книжкова полицка відкрилася в Центральній бібліотеці управління міста Вільнюс. Книги були передані Посольством України з власного фонду та українськими видавцями, які взяли участь у Міжнародному Книжковому ярмарку у Вільнюсі у червні 2022 року. В Туреччині Посол України передав колекцію книг з історії, культури, традицій України, українсько-турецьких відносин, а також художню, наукову та навчальну літературу українською, турецькою та англійською мовами в Національну Президентську Бібліотеку, найбільшу в країні. Естонська національна бібліотека спільно з Посольством України та українською громадою в Естонії відкрила "Українську книжкову полицку" та прийняла в дар книги для дітей українською мовою, які приїхали з України або були подаровані українською громадою в Естонії. В Словаччині українські книги можна знайти в Словацькому Національному Музеї – Музеї Української Культури у Свиднику та у міській бібліотеці у Братиславі. Посол України в Швеції пожертвував книги українською мовою дитячій бібліотеці Rum för Barn в Kulturhuset у Стокгольмі. Подаровані книжки розраховані на дітей різних вікових груп. Головним чином, це казки та художня література від таких українських видавців, як "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", "Старий Лев", а також книги шведського автора Ульфа Старка у перекладі українською мовою. Міська бібліотека в Праги, Чеська Республіка, отримала 400 нових українських книг, подарованих Посольством України. Відвідувачі Національної бібліотеки Австрії можуть ознайомитися з творами Тараса Шевченка, Івана Котляревського, Ліни Костенко, а також літературою про історію нашої країни. Центральна Ризька бібліотека має колекцію віршів українських поетів, включаючи Лесю Українку, та "Аеропорт" Сергія Лойка. 40-та українська книжкова полицка була урочисто відкрита в

Джорджтаунському університеті у Вашингтоні під час офіційного візиту О. Зеленської до США.

У вересні 2023 року українська книжкова полиця з'явилася в бібліотеці ЮНЕСКО в штаб-квартирі організації в Парижі. Ця подія мала символічне значення, оскільки головною метою ЮНЕСКО є захист культурної спадщини та уважний облік злочинів проти неї в усьому світі. Зараз ЮНЕСКО веде облік знищення українських бібліотек, музеїв та пам'яток. Офіційне відкриття відвідала О. Зеленська, яка пожертвувала сучасні українські видання з історії, літератури та філософії бібліотеці. Полиця включає твори сучасних українських авторів, які розкривають Україну. Це включає книги про регіони України від журналіста та мандрівника А. Тичини, твори із серії "Відомі українці" та твори, присвячені історичним і культурним пам'яткам України.

Привертає увагу той факт, що книги привозяться в оригіналі та в перекладі на мови тієї країни, де відкривається книжкова полицка. Часто завозяться українські книжки в перекладі на англійську мову. Перші кроки проекту дозволяють зробити висновки про те, що комунікатор використовує книги як письмовий канал комунікації з реципієнтом, тобто іншими країнами та своїми громадянами, що перебувають закордоном. Важливо, що мовою комунікації обираються три варіанти, а саме українська мова, мова країни реципієнта та англійська мова. Відбираються книжки, які в письмовій формі фіксують і передають основні теми повідомлення комунікатора, а саме гідний історичний, культурний, літературний та філософський доробок України минулого та сьогодення.

Гіпотеза про те, що книга може стати повідомленням, теж знаходить підтвердження. В травні 2022 року в прес-релізі про перші кроки проекту було зазначено, що "[t]he book is relevant, always. Ukrainian book abroad, especially because now it is **a cultural bridge** between the Ukrainians and their homeland. It forms

.....

the narrative of a free, modern Ukraine in the world..."³. Книга асоціюється з культурним містком між Батьківщиною та закордоном, та стає символом вільної сучасної України. Книга, яка є матеріальним об'єктом, транлює повідомлення, яке має відгукуватися в українців по всьому світу, та формувати в інших країнах імідж України, як вільної сучасної країни з великою культурою. За рік, у квітні 2023 на офіційному сайті Президента України знаходимо прес-реліз, який стверджує, що "[b]ooks are not only victims. They, like our **entire culture**, are our **support**. That is why nowadays it is very important that our publishers and publications participate in book fairs around the world, because it is an opportunity to tell through **culture** about our country and its **resistance**"⁴. Книга стає символом не лише культури, але й набуває мілітариських конотацій, і кодує такі поняття, як підтримка (*support*), жертва (*victim*), протистояння (*resistance*). Важливо розуміти контекст для такої заяви. За даними Міністерства культури та інформаційної політики станом на вересень 2023 року "відомо про руйнування росіянами в Україні понад 220 бібліотек та пошкодження близько 400. Орієнтовний обсяг втрат бібліотечного фонду – понад 187 млн примірників"⁵. Таким чином, українська книга стає повідомленням світові та українцям закордоном про український опір мілітариській та культурній експансії, незламність і вразливість культури, повідомленням про важливість книги в процесі деокупації території.

³ "Ukrainian bookshelf" has replenished the libraries of five European countries – First Lady of Ukraine Olena Zelenska. URL: <https://www.weareukraine.info/ukrainian-bookshelf-has-replenished-the-libraries-of-five-european-countries-first-lady-of-ukraine-olena-zelenska/> (дата звернення: 02.04.2024).

⁴ Olena Zelenska spoke about the new Ukrainian bookshelves in the world. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/olena-zelenska-rozpovila-pro-novi-ukrayinski-knizhkovi-polic-82437> (дата звернення: 02.04.2024).

⁵ росіяни в Україні зруйнували понад 220 бібліотек та пошкодили близько 400 , – Ростислав Карандєєв. URL: <https://mcip.gov.ua/news/rosiyany-v-ukrayini-zrujnuvaly-ponad-220-bibliotek-ta-poshkodyly-blyzko-400-rostyslav-karnadyeyev/> (дата звернення: 02.04.2024).

У лютому 2024, через 2 роки після запуску проєкту на фоні повномасштабного вторгнення в Україну, новинний портал Public, коментуючи діяльність проєкту написав, що "...in the context of Ukraine's *struggle for survival*, books are also part of the struggle to *preserve cultural identity, memory, and history*"⁶[13]. Це твердження ще більше розширює список повідомлень, які транслиються за допомогою книги, а саме окрім повторюваних сем боротьби (*struggle*) та культури (*cultural*), додається ідентичність (*identity*), пам'ять (*memory*) та історія (*history*). Книга асоціюється і стає важливим кодом екзистенційної боротьби за національну ідентичність, культуру, пам'ять та історію.

У процесі соціальної комунікації на міждержавному рівні книги виконують дві функції. По-перше, книги є повідомленням, оскільки вони зберігають культурну і історичну пам'ять нації і передають її різним соціальним групам. По-друге, література та книги як її матеріальне представлення можуть стати універсальним засобом комунікації, який може сприяти комунікації цінностей нації і збагачувати людей, стати свого роду містком між націями і допомогти пізнати себе. Геральд Мітчелл, мер міста Лімерік, Республіка Ірландія, який вітав "Українську книжкову полицку" в ірландському місті, підкреслив "силу літератури та всесвітню потребу у доступі до знань і культури" та порівняв книжкову полицку з "мостом, що з'єднує різноманітні культури"⁷. Проєкт "Українська книжкова полицка" став символічним мостом, який об'єднує українців по всьому світу та різні країни через культурний обмін.

Станом на лютий 2024 року проєкт зібрав понад 47 000 книг українською мовою та в перекладах та відкрив 190 українських книжкових полицок в 46 країнах світу, серед яких Австрія,

⁶ Ukrainian Bookshelves Have Been Supplemented with Mykhailo Hrushevsky's History Of Ukraine-Rus' As Part Of Olena Zelenska's Project. *Public*. URL: <https://www.publicnow.com/view/CCA38B0B581829FAD7C8D264D105A4B450F925B4?1708602360> (дата звернення: 02.04.2024).

⁷ A Literary Bridge: Ukrainian Bookshelf Opens at Limerick Library. URL: <https://www.limerick.ie/council/newsroom/news/a-literary-bridge-ukrainian-bookshelf-opens-at-limerick-city-library> (дата звернення: 02.04.2024).

Туреччина, Литва, Словаччина, Швеція, Чехія, Франція, Нідерланди, Греція, Латвія, Фінляндія, Йорданія, Хорватія, Ліван, Японія, Бельгія, Албанія, Республіка Корея, Польща, Швейцарія, Німеччина, Іспанія, Норвегія, Молдова, Катар, Словенія, Азербайджан, Болгарія, Португалія, Південна Африка, Кіпр, ОАЕ, Намібія, Північна Македонія, Угорщина, Індонезія, Вірменія, Велика Британія, Сербія, США, Румунія, Сінгапур, Мексика, Данія, Аргентина, Канада, а також у штаб-квартирі міжнародної організації ЮНЕСКО.

За моделлю Лассвела, важливим є аналіз аудиторії, реципієнта повідомлення та впливу на аудиторію. Всі поліці, організовані в рамках проекту, розміщені в публічних чи університетських бібліотеках. Аудиторію, на яку спрямована комунікація проекту, можна розділити на дві групи. По-перше, проект посиляє повідомлення закордонним інтелектуальним елітам, про те, що Україна – країна з багатими культурними традиціями та історичним досвідом, який може стати корисним для розуміння принципів формування суспільства та міжнаціональних відносин в умовах колонізації та деколонізації. Ця група реципієнтів складається з представників політичної, наукової, педагогічної еліти та інтелектуалів. Ще одне повідомлення адресоване мільйонам громадян України, які через повномасштабне вторгнення росії в Україну змушені були виїхати закордон та шукати тимчасовий прихисток в різних країнах світу. Українські книги, як повідомлення, стають символом підтримки Української держави своїх громадян закордоном і створюють невидимий, проте відчутний культурний зв'язок між людьми однієї національності з Батьківщиною. Хоча український досвід культурної боротьби з агресором доводить, що книги не можуть зупинити кулі, проте гуманітарні, літературні та бібліотечні проекти можуть стати освітньою активністю, запропонувати читачам осмислення війни та миру та зробити внесок у процес формування та об'єднання нації.

Аналіз результатів або ефект комунікативного впливу, на думку Лассвела, "легше поєднати з аналізом аудиторії, ніж

розглядати їх окремо" [5, с. 37]. Хоча в рамках цієї статті, видається можливим проаналізувати результати комунікативного впливу проєкту "Українська книжкова полицка" окремо. В цілому результативність комунікації можна оцінити на підставі інтересу до змісту повідомлення і до проєкту, і відповідної реакції реципієнта.

Аудиторія, що складається із офіційних осіб, зарубіжних партнерів, інтелектуальних еліт виявляє надзвичайний інтерес до проєкту, це підтверджується ступенем інституціональної підтримки. Українські книжкові полицки відкриваються за сприянням з боку перших леді, дипломатичних установ, міжнародних організацій (наприклад, ООН) та ректорів університетів. Велика кількість людей на високому політичному та інтелектуальному рівні залучається до збору українських книжок, відкриває українські книжкові полицки в національних та університетських бібліотеках, висвітлює співпрацю в пресі.

Із боку аудиторії, яка представлена українськими емігрантами, переселенцями чи біженцями, теж спостерігається цікавість до і потреба в цій ініціативі. Окрім офіційних заходів, з'явилися видавництва, ініціативні групи та бібліотекарі, які самі організують книжкові полиці для українських дітей та їхніх батьків за кордоном. Вони можуть бути результатом приватних, волонтерських ініціатив, організованих у тимчасових місцях розміщення для переміщених осіб або у різних державних, муніципальних чи комунальних установах, закладах, консульствах та посольствах України, освітніх та медичних установах, культурних установах та бібліотеках. Полиці також можуть знаходитися в місцях, де часто перебувають українці: у кафе, кав'ярнях, інформаційних центрах, тимчасових місцях розміщення для біженців та переміщених осіб, місцях для курсів з мов та програм інтеграції, а також в приватних підприємствах і різних культурно-громадських місцях.

Для того, щоб виділити та проаналізувати ініціативи, які поширюють українські книги серед українських біженців за кордоном під час війни", недержавна організація "Читомо"

.....

провела дослідження протягом періоду між жовтнем 2022 року та січнем 2023 року. В результаті опитування 77 респондентів з 69 центрів у 22 країнах (Австрія, Бельгія, Канада, Чеська Республіка, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Італія, Латвія, Литва, Молдова, Нідерланди, Польща, Південна Корея, Португалія, Іспанія, Румунія, Словаччина, Іспанія, Швейцарія і Республіка Кіпр), була створена інтерактивна карта українських книжкових центрів по всьому світу [7, с. 6]. На карті показано 388 книжкових полиць у 22 країнах. Згідно з опитуванням, 85% нових центрів для української літератури за кордоном з'явилися після 24 лютого 2022 року [7, с. 7].

Проект "Українська книжкова поличка" є прикладом соціальної комунікації, яка відбувається в умовах екзистенціальних викликів, з якими стикається українська нація і держава під час повномасштабної війни. Після двох років існування проєкту можна виділити особливості комунікації в екстремальних умовах, яка відбувається на міждержавному рівні із залученням літературного та/або бібліотечного проєкту. Перш за все, комунікаторами є офіційні державні інститути України, які комунікують із аудиторією через уповноважену особу. Аудиторія не є гомогенною, а складається з двох великих груп. Одна група складається з політичних та інтелектуальних еліт, а інша – з громадян України, переважно жінки та діти, які вимушені були виїхати закордон, та емігрантів українського походження.

Книги, які завжди були і, ймовірно, завжди будуть частиною мирного життя людей, стають потужним каналом комунікації та важливим повідомленням для суспільства в екстремальних умовах військового стану. Книги зберігають культурну спадщину певної нації, а різноманітні книжкові колекції збагачують культурний та інтелектуальний потенціал націй завдяки обміну думками, ідеями та досвідом. У часи війни книжки рідною мовою допомагають дітям та їхнім батькам відчувати зв'язок із своїми втраченими домівками та батьківщиною. Гуманітарні літературні та бібліотечні проєкти можуть стати освітньою активністю, запропонувати читачам

осмислення війни та миру та зробити внесок у процес формування та об'єднання нації.

На завершення, інституційна та державна підтримка є важливою для ведення соціальної комунікації щодо встановлення національних пріоритетів, хоча український випадок, здається, підтверджує, що великою мірою гуманітарні проекти ґрунтуються на роботі волонтерів та особистій ініціативі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2011.

2. Маркова В. А. Книга в соціально-комунікативному просторі: минуле, сучасне, майбутнє : монографія. Харків : ХДАК, 2010.

3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006.

4. Швецова-Водка Г. М. Документ і книга в системі соціальних комунікацій. Рівне, 2001.

5. Lasswell H. The Structure and Function of Communication in Society. *The Communication of Ideas*. New York: The Institute for Religious and Social Studies, 1948. P. 37-53.

6. Marshall McLuhan. *Understanding Media : The Extensions of Man*. The MIT Press. 1994.

7. UBW Survey Analysis. [Електр. ресурс]. URL:https://chytomo.com/wp-content/uploads/2023/02/UBW_Survey_Analysis_EN-2023-1.pdf. (дата звернення: 02.11.2023)

REFERENCES

1. *Integration of Ukraine into the world community in the context of the development of library information technologies* [Integratsija Ukrainy u svitove spivtovarystvo v konteksti rozvytku bibliotечnyh informatsijnyh tekhnologij]. (2011). NAN Ukrayiny. Kyiv : NBUV [in Ukrainian].

2. Markova, V.A. (2010). *The book in the socio-communicative space: past, present, future: monograph* [Knyha v sotsial'no-komunikatyvnomu prostori: mynule, suchasne, maybutnye : monohrafiya]. Kharkiv : KHDAK [in Ukrainian].

3. Silivanova, O.O. (2006). *Modern Linguistics: Terminological Encyclopedia* [Suchasna lingvistyka: terminolihichna entsyklopedija]. Poltava : Dovkillya [in Ukrainian].

4. Shvetsova-Vodka, G.M. (2001). *Document and Book in the System of Social Communications* [Dokument i knyga v systemi social'nyh komunikacij]. Rivne [in Ukrainian].

5. Lasswell, H. (1948). The Structure and Function of Communication in Society. *The Communication of Ideas*. Lyman Bryson (ed.). New York: The Institute for Religious and Social Studies, 37-53 [in English].

6. McLuhan, Marshall. (1994). *Understanding Media: The Extensions of Man*. The MIT Press, 392 p. [in English].

7. UBW Survey Analysis. URL: https://chytomo.com/wp-content/uploads/2023/02/UBW_Survey_Analysis_EN-2023-1.pdf [in English].

Дата надходження до редакції – 01.04.2024

Дата затвердження редакцією – 21.04.2024

Ця публікація ліцензована на умовах Creative Commons Attribution 4.0 International License.